

*Katarzyna Madaj**

**ZATRUDNIENIE W PRZEDSIĘBIORSTWACH
BEZPOŚREDNIEGO INWESTOWANIA
W POLSCE W WARUNKACH
MIĘDZYNARODOWEGO KRYZYSU GOSPODARCZEGO**

WPROWADZENIE

Międzynarodowy kryzys gospodarczy i finansowy przyniósł wyraźny spadek wartości strumienia napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w skali świata. W relacji do rekordowego roku 2007, kiedy to wartość międzynarodowych przepływów kapitału z tytułu BIZ osiągnęła poziom 1 979 mld USD, wynik z 2008 roku był niższy o 14%. Spadek ten nabrał tempa w 2009 roku, w którego pierwszym kwartale wartość napływu BIZ była w relacji do analogicznego okresu roku 2008 o 44% niższa. Jednocześnie, wskutek kryzysu istotnie wzrosła rola krajów rozwijających się oraz gospodarek w okresie transformacji jako adresatów inwestycji bezpośrednich. W 2008 roku państwa te przyjęły 43% światowego strumienia BIZ, co miało miejsce kosztem 29-procentowego spadku napływu inwestycji bezpośrednich do krajów wysoko uprzemysłowionych.

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie odgrywają trudną do przecenienia rolę w kształtowaniu sytuacji na rynkach pracy krajów przyjmujących. Fakt ten stanowi jeden z podstawowych motywów postępującej w ciągu ostatnich dekad liberalizacji przepisów regulujących zasady przepływów kapitału w ramach BIZ oraz rywalizacji państw o zainteresowanie korporacji międzynarodowych, będących kluczowym realizatorem wspomnianych przedsięwzięć inwestycyjnych. Źródłem upowszechniającej się orientacji rządów na wypracowywanie zachęt dla przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania są realne perspektywy poprawy sytuacji na rynkach pracy zarówno pod względem kreacji wakatów, jak i podnoszenia jakości siły roboczej. Tymczasem szacuje się, iż, wskutek globalnych perturbacji gospodarczych, na przełomie 2009 i 2010 roku było na świecie o 60–80 mln bezrobotnych więcej niż przed wybuchem

* Mgr, asystent, Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Mikroekonomii.

kryzysu, a spadek zatrudnienia utrzymuje się zarówno w krajach, które wyszły z recesji, jak i tych, które borykają się z nią w dalszym ciągu¹. W Polsce stopa bezrobocia rejestrowanego jeszcze we wrześniu 2008 wynosiła niespełna 9% i była najniższa od 1991 roku. Dwanaście miesięcy później jej wysokość wzrosła o 2 punkty proc., przekraczając psychologiczną granicę 10%, by w I kwartale 2010 roku osiągnąć pułap 13%.² W tym kontekście powstaje pytanie, w jaki sposób kryzys finansowy wpłynął na zatrudnienie w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego.

Celem artykułu jest próba oceny wpływu międzynarodowego kryzysu na wielkość oraz strukturę BIZ w Polsce, w kontekście zatrudnienia kreowanego przez przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania. Przeprowadzone badanie posłużyło ma ocenie stabilności wakatów przygotowywanych przez podmioty z kapitałem zagranicznym, a tym samym skuteczności stosowania systemów zachęt inwestycyjnych przez władze, w sytuacji gdy ich proinwestycyjna postawa uwarunkowana jest dążnością do łagodzenia problemu bezrobocia.

ZARYS ŹRÓDEŁ I MECHANIZMÓW MIĘDZYNARODOWEGO KRYZYSU FINANSOWEGO

Od czasu Wielkiego Kryzysu przełomu lat 20. i 30. ubiegłego stulecia, świata nie dotknęła recesja zbliżona rozmiarami do tej, którą zapoczątkowało pęknięcie bańki spekulacyjnej³ na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych latem 2007 roku. W marcu 2009 koszt walki z kryzysem, obejmujący środki w ramach planu Paulsona⁴ oraz pakietu stabilizacyjnego przyjętego przez amerykański Kongres w lutym 2009, jak również gwarancje, poręczenia i operacje stabilizujące Urzędu Rezerwy Federalnej, przekroczył 3 bln USD, tj. bez mała jedną czwartą PKB Stanów Zjednoczonych⁵. Tym samym, pogłębiająca się od dwóch dekad tendencja do wycofywania się państwa z ingerencji w tym sektorze

¹ G. Kołodko, *Neoliberalizm i światowy kryzys gospodarczy*, „Ekonomista”, nr I, 2010.

² *Bezrobocie rejestrowane. I–IV kwartał 2010 r.*, GUS, Warszawa 2011.

³ Terminem „bańka” lub „bąbel spekulacyjny” określa się sytuację rażącego odchylenia cen dóbr od ich faktycznej wartości. Źródło: Ch. Kindleberger: *Maniacs, Panics and Crashes. A History of Financial Crises*. Macmillan: Pelgrave, 1995, cyt. za P. Bochenek: *Problem bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych w świetle wybranych teorii przeinwestowania*, *Finansowy Kwartalnik Internetowy „e-Finanse”* 2011, vol. 7, nr 1, s. 84.

⁴ Plan ratowania banków przy pomocy publicznych pieniędzy, tzw. plan TARP (ang. *Troubled Assets Relief Program*) na kwotę 700 mld USD, przyjęty przez amerykański Kongres 3. października 2008 na wniosek sekretarza Skarbu H. Paulsona po upadku banku inwestycyjnego Lehman Brothers i spowodowanych nim brakach płynności. Pomoc przeznaczona miała zostać na wykup toksycznych aktywów oraz dokapitalizowanie banków. Źródło: Rosati 2009.

⁵ D. Rosati, *Przyczyny i mechanizmy kryzysu finansowego w USA*, „Ekonomista”, nr 3, 2009.

uległa całkowitemu odwróceniu, przecząc założeniom ideologii systemów kapitalistycznych zachodniego typu⁶.

Wśród źródeł światowego kryzysu gospodarczego wymienia się zarówno zjawiska makro-, jak i mikroekonomiczne. Do pierwszej grupy należy, uwarunkowane sukcesami polityki antyinflacyjnej, długotrwałe utrzymywanie się realnej stopy procentowej na niskim poziomie w Stanach Zjednoczonych i innych krajach rozwiniętych. Powszechna dostępność taniego kredytu stała się w tej grupie państw przyczynkiem do gwałtownego wzrostu cen wybranych aktywów, w tym nieruchomości, surowców oraz akcji, w rezultacie czego doszło do powstania baniek spekulacyjnych. Z drugiej strony, utrzymujące się na niskim poziomie stopy procentowe stały się dla inwestorów poszukujących wysokich stóp zwrotu z inwestycji bodźcem do akceptacji wyższego ryzyka. Zjawiska te, w połączeniu z szybkim wzrostem konsumpcji finansowanej długiem, w wielu krajach doprowadziły do zaburzeń makroekonomicznych.⁷

Jednym z częściej wymienianych źródeł kryzysu jest niestabilny rynek nieruchomości w USA, kredyty typu *subprime* oraz ekspansja w skali międzynarodowej powiązanych z nimi papierów dłużnych. Rozwijany w XXI wieku model finansowania na odległość (ang. *arms-length-financing*) sprowadzał się faktycznie do braku kontroli banku nad ryzykiem kredytowym pożyczkobiorcy. Wiedzę o jego rzeczywistej wiarygodności kredytowej posiadał pośrednik finansowy, wynagradzany prowizją od wartości sprzedanych kredytów, a więc zainteresowany udzieleniem kredytu mimo braku zdolności kredytowej klienta. W tej sytuacji w Stanach Zjednoczonych wyłoniła się grupa konsumentów kredytów hipotecznych *de facto* nieposiadających zdolności kredytowej, określanych terminem NINJA (ang. *No Income, No Job, No Assets*). Zjawiskiem tym nie był zainteresowany również bank, przenoszący ryzyko kredytowe na inwestora, który nabywał papiery zabezpieczone przychodami ze wspomnianych kredytów. Wiązki aktywów zabezpieczających emitowane przez banki papiery dzielone były na transze o określonym poziomie ryzyka, a wspomniane papiery, tzw. CDO (ang. *Collateralized Debt Obligations*) poddawane były *ratingowi* – niezależnej ocenie ryzyka kredytowego przeprowadzonej przez agencję *ratingową*. Ta, pozbawiona rzetelnej wiedzy na temat jakości portfela kredytowego, zawyżała ocenę. Popularność CDO warunkował fakt, iż dochodowość transzy AAA była wyższa od obligacji rządowych o takim samym *ratingu*.⁸

Na poziomie mikroekonomicznym wśród źródeł kryzysu wymienia się zatem, zilustrowaną wyżej, wadliwą strukturę bodźców warunkujących postawy

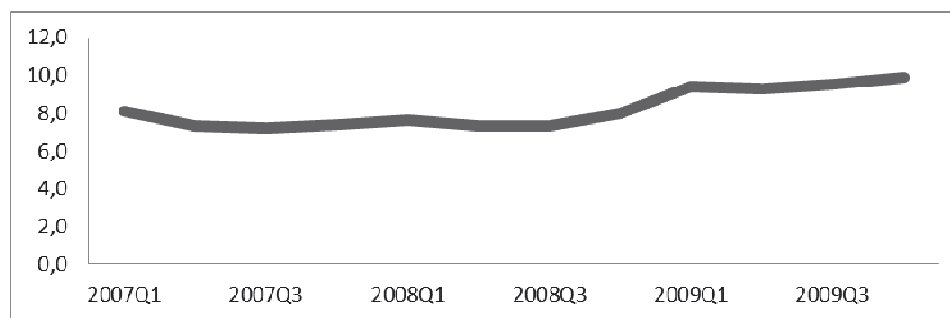
⁶ *Are All the Sacred Cows Dead? Implications of the Financial Crisis for Macro and Financial Policies*, World Bank, Policy Research Working Paper, 2009.

⁷ *Polska wobec światowego kryzysu gospodarczego*, NBP, 2009.

⁸ *Migracja kapitału w globalnej gospodarce*, Szablewski A. (red.), Difin, Warszawa 2009.

konsumentów usług finansowych, jak również determinujących zachowania instytucji obsługujących tychże konsumentów. Istotną rolę wśród źródeł kryzysu odegrał ponadto system regulacyjny, w tym polityka nadzorcza. Jego zasadniczym problemem były wąskie granice regulacji w stosunku do rozwijającego się sektora instytucji finansowych niebędących bankami. Regulacje nie obejmowały na przykład banków inwestycyjnych, choć rosnąca skala ich działania w latach poprzedzających kryzys istotnie zwiększyła znaczenie tych instytucji w globalnym systemie finansowym.⁹

Pęknięcie bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych w 2007 roku pociągnęło za sobą gwałtowny spadek cen mieszkań, a tym samym obniżenie wartości zabezpieczeń dla papierów dłużnych związanych z rynkami mieszkaniowymi. W konsekwencji spadły ceny zarówno tych aktywów, jak i powiązanych z nimi instrumentów pochodnych (CDO), przynosząc straty instytucjom finansowym oraz inwestorom indywidualnym. Następnie, w wyniku ogłoszonego 15. września 2008 bankructwa amerykańskiego banku inwestycyjnego Lehman Brothers i gwałtownego wzrostu awersji do ryzyka, wystąpiły zaburzenia funkcjonowania rynków finansowych na całym świecie. W sferze realnej gospodarki przejawem kryzysu stało się ograniczenie popytu uwarunkowane z jednej strony wystąpieniem efektu majątkowego, z drugiej natomiast ograniczeniem dostępu do kredytu. Eskalacji recesji sprzyjało pogorszenie nastrojów wśród podmiotów gospodarczych. W strefie euro słabnący popyt inwestycyjny pogorszył sytuację na rynku pracy, prowadząc do wzrostu bezrobocia.¹⁰

Wykres 1. Stopa bezrobocia w strefie euro w latach 2007–2009 (%)

Źródło: Eurostat, URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

⁹ *Polska wobec światowego kryzysu...*

¹⁰ Por. W. M. Orłowski, *Świat, który oszalał czyli Poradnik na ciekawe czasy*, Agora 2008.

Jak argumentuje G. Kołodko, współczesny kryzys stanowi fundamentalne załamanie się modelu neoliberalnego z właściwym mu oderwaniem sektora finansowego od realnej sfery gospodarczej i powszechnością spekulacji przy pomocy derywatów¹¹, których wartość w 2007 roku szacowano na 10-krotność produktu światowego brutto. W tym kontekście tąpnięcie na rynku kredytów hipotecznych w USA stanowi zaledwie „zapłon bomby” powstałej na drodze dziesięcioleci patologii w gospodarce światowej wynikającej z postępującej deregulacji i osłabienia instytucji państwa.¹²

Według autorów "Raportu o stabilności systemu finansowego"¹³ kryzys międzynarodowy przeniósł się do Polski w trójnasób: wskutek spadku dostępności środków zewnętrznych dla polskich banków (kanał finansowania), poprzez wzrost kosztów finansowania i ograniczenie dostępności kredytu oraz, co szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszego opracowania, poprzez zmiany polityki spółek macierzystych odnośnie kapitału spółek zależnych w Polsce (kanał kapitałowy).

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W WARUNKACH GLOBALNEJ RECESJI

Okoliczności postępującego kryzysu międzynarodowego wzbudziły obawy powrotu rządów państwowych do postaw protekcjonizmu względem zagranicznych inwestorów bezpośrednich. Mimo to rok 2008 oraz pierwsze półrocze 2009 przyniosły złagodzenie regulacji dotyczących BIZ: 85 z nich (na 110 ogółu wprowadzonych w 2008 roku) stanowiło formę liberalizacji zasad odnoszących się do zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Podstawowym narzędziem poprawy warunków do międzynarodowych przepływów kapitału w formie BIZ było obejmowanie inwestorów bezpośrednich obniżkami stawek podatku dochodowego od osób prawnych. Z kolei w ramach polityki protekcjonizmu względem BIZ wybrani członkowie OECD powierzyli swym rządów kompetencje blokowania przejęć udziałów w przedsiębiorstwach krajowych. Rozszerzono ponadto zakres reguł odnośnie dostarczania przez potencjalnego inwestora właściwym władzom przymusowej informacji na temat

¹¹ Derywaty (ang. *derivatives*, inaczej instrumenty pochodne), to grupa instrumentów finansowych, których wartość zależy od wartości innych, prostszych instrumentów, tzw. instrumentów bazowych (akcji, obligacji, wysokości stopy procentowej etc.). Wykorzystuje się je w spekulacji, ze względu na zastosowanie dźwigni finansowej (ang. *leverage*), umożliwiającej osiągnięcie wysokiego zysku. Źródło: J. C. Hull, *Options, futures, and other derivatives*, Prentice Hall, 1997.

¹² G. Kołodko, *Neoliberalizm i światowy kryzys...*; Por. J. Żyżyński, *Neoliberalizm jako strukturalna przyczyna kryzysu a poszukiwanie dróg naprawy*, „Ekonomista”, nr 2, 2009.

¹³ *Raport o stabilności systemu finansowego grudzień 2009 r.*, NBP, Warszawa 2009.

planowanej inwestycji¹⁴. Fakt postępującej liberalizacji przepływów BIZ nie zapobiegł jednak silnemu spadkowi wielkości międzynarodowych przepływów kapitału w tej formie, jak również nasileniu zjawiska dezinwestycji.

Spadek strumienia napływu BIZ w 2008 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, dotknął przede wszystkim kraje wysoko uprzemysłowione. Podczas gdy napływ kapitału z tytułu inwestycji bezpośrednich do tej grupy państw uległ redukcji o 29%, kraje rozwijające się oraz gospodarki w okresie transformacji pozyskały odpowiednio o 17% i 26% więcej inwestycji bezpośrednich, niż miało to miejsce w 2007 roku. W strefie euro 2008 rok przyniósł napływ kapitału z tytułu inwestycji bezpośrednich blisko o połowę niższy w stosunku do roku poprzedniego. W całej Unii Europejskiej wynik ten był niewiele korzystniejszy – w porównaniu z 2007 wielkość strumienia napływu BIZ w tej grupie państw spadła o 40%.

Na przełomie 2008 i 2009 roku spadek wartości strumienia napływu BIZ w skali globalnej dotyczył wszystkich ich komponentów: zakupów akcji i udziałów, pożyczek wewnątrzfirmowych oraz reinwestowanych zysków. Obniżenie wartości pierwszej ze wspomnianych składowych wiązało się ze spadkiem wartości transgranicznych fuzji i przejęć. Z kolei spadek dochodowości spółek-córek sprawił, iż w badanym okresie skłaniały się one ku spłacie zadłużenia względem spółki-matki kosztem redukcji wielkości reinwestowanych zysków. W pierwszej połowie 2009 roku nasileniu uległy zjawiska dezinwestycji: wartość sprzedaży spółek-córek osiągnęła jedną trzecią kwoty przeznaczanej na transgraniczne fuzje i przejęcia¹⁵. Wśród motywów wyzbywania się przez przedsiębiorstwa aktywów na zasadzie dezinwestycji wymienia się cały szereg czynników, w tym niską produktywność spółki-córki, dążność do pozyskania przez spółkę-matkę środków finansowych w postaci gotówki oraz zapewnienie przedsiębiorstwu bezpośredniego inwestowania stabilności poprzez sprzedaż filii, której działalność warunkuje fluktuacje wartości akcji przedsiębiorstwa¹⁶. W warunkach postępującego kryzysu finansowego i gospodarczego podstawowymi determinantami tego zjawiska, istotnie obniżającego wartość międzynarodowych przepływów BIZ, wydają się być konieczność cięcia kosztów operacyjnych, restrukturyzacja przedsiębiorstw transgranicznych oraz dążność do koncentracji na podstawowej działalności (ang. *core business*).

¹⁴ UNCTAD, World Investment Report 2009.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ J. Madura, *Financial markets and institutions*, South-Western College Publishing, cop. 2001.

ODDZIAŁYWANIE BIZ NA RYNEK PRACY KRAJU PRZYJMUJĄCEGO – ASPEKTY TEORETYCZNE

Działalność inwestycyjna korporacji transnarodowych, z uwagi na rolę w stymulacji wzrostu gospodarczego krajów lokaty, spotyka się z aprobatą zdecydowanej większości rządów. Wejście inwestora zagranicznego na lokalny rynek pracy wiąże się ze zmianami tak po stronie podaży pracy, jak i popytu na pracę, wpływając zarazem na efektywność funkcjonowania tego rynku. Warto zaznaczyć, iż konsekwencje działalności przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania mogą mieć, z punktu widzenia rynku pracy państwa przyjmującego, charakter zarówno pozytywny, jak i negatywny, i że analiza tychże konsekwencji wymaga wyodrębnienia okresu krótkiego oraz długiego. Związane z napływem BIZ zmiany na rynku pracy kraju-adresata inwestycji mogą dotyczyć zarówno wielkości zatrudnienia oraz wynagrodzeń, jak i jakości miejsc pracy, rozumianej jako zespół charakterystyk warunkujących możliwość wszechstronnego rozwoju pracownika. Ze względu na tworzone miejsca pracy i inwestycje w kapitał ludzki, dyfuzję technologii oraz implementację nowatorskich rozwiązań zarządczych, inwestycje bezpośrednie postrzegane są jako szansa na łagodzenie problemu bezrobocia, podnoszenie jakości siły roboczej oraz efektywności gospodarowania poprzez efekt naśladownictwa rozwiązań korporacyjnych wśród przedsiębiorstw krajowych. Efekty BIZ rozkładają się w czasie: w krótkim okresie przejawem działalności przedsiębiorstw bezpośredniego inwestowania jest wystąpienie efektów pierwotnych, w okresie długim zaś – wtórnych.

BIZ realizowane w formie budowy firmy-córki od podstaw (ang. *greenfield investment*), o ile przeprowadzone w całości przy pomocy zagranicznego kapitału, zwiększają liczbę miejsc pracy w gospodarce narodowej, jednak fuzje oraz przejęcia przedsiębiorstw krajowych mogą przynieść skutek odwrotny w wyniku zjawiska racjonalizacji zatrudnienia¹⁷. Działalność inwestorów bezpośrednich może ponadto ograniczyć wzrost zatrudnienia w sektorze krajowym. Dzieje się tak w sytuacji, gdy przedsiębiorstwa zagraniczne konkurują z rodzimymi o kapitał finansowy ze źródeł krajowych. Przy założeniu sztywności płac w dół i ukierunkowania inwestycji na produkcję bardziej kapitałochłonną niż lokalna, istnieje ryzyko redukcji ogólnej liczby wakatów

¹⁷ Omówione zjawiska klasyfikuje się jako odpowiednio: pozytywne i negatywne ilościowe efekty BIZ o charakterze bezpośrednim.

w gospodarce kraju goszczącego¹⁸. Najmniej stabilne miejsca pracy powstają w wyniku realizacji inwestycji bezpośrednich przez korporację zorientowaną na optymalizację procesu produkcyjnego przy wykorzystaniu przewag lokalizacyjnych w postaci relatywnie niższych kosztów pracy w kraju lokaty. W kraju przyjmującym nastąpi w takiej sytuacji efekt kreacji zatrudnienia kosztem likwidacji miejsc pracy w przedsiębiorstwie macierzystym, jednak utrata przez kraj przyjmujący przewagi w postaci niższych płac może grozić wycofaniem się inwestora bezpośredniego. Nowe miejsca pracy przeznaczone są wówczas przeważnie dla osób o niskich kwalifikacjach, gdyż inwestycje tego typu realizuje się z reguły w pracochłonnych sektorach gospodarki. W związku z tym rola kraju lokaty sprowadza się do dostarczania relatywnie taniej siły roboczej, wytwarzającej niską wartość dodaną. Starania o pozyskanie inwestorów zatrudniających niewykwalifikowanych pracowników produkcji wydają się jednak uzasadnione, szczególnie w przypadku regionów borykających się z problemem wysokiego bezrobocia, pod warunkiem jednak, że wsparcie przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania zapewni względną odporność powstałych miejsc pracy na dekonstrukcję. W okresie długim w kraju goszczącym mogą wystąpić pozytywne efekty ilościowe w postaci kreacji wakatów w przedsiębiorstwach kooperujących z inwestorem, bądź redukcja zatrudnienia w firmach krajowych w sytuacji, gdy BIZ zaopatrują się poprzez import lub wypierają z lokalnego rynku krajowych konkurentów.¹⁹

Pierwotnym efektem BIZ o charakterze jakościowym jest wzrost produktywności czynnika pracy wskutek zastosowania przez inwestora nowych rozwiązań technologicznych oraz organizacyjnych. Poza efektami ilościowymi oraz jakościowymi BIZ, J. Witkowska wyróżnia także pierwotne efekty lokalizacyjne. Mają one wydźwięk pozytywny wtedy, gdy napływ inwestycji ma miejsce do regionów relatywnie słabiej rozwiniętych, dotkniętych wysoką stopą bezrobocia, przyczyniając się do tworzenia nowych miejsc pracy. Napływ ten, o czym już wspomniano, uwarunkowany jest jednak polityką rządową w dziedzinie tworzenia zachęt inwestycyjnych w regionach problemowych. Z kolei postępująca koncentracja BIZ w regionach wysoko uprzemysłowionych nie tylko przynosi narastające zatłoczenie obszarów zurbanizowanych, ale również przyczynia się do pogłębienia dysproporcji między poszczególnymi regionami kraju przyjmującego.

Jeśli pierwotne efekty bezpośrednich inwestycji zagranicznych, w wyniku oddziaływania mechanizmów mnożnikowych, ulegną intensyfikacji w okresie

¹⁸ A. Cieślik, *Skutki działalności przedsiębiorstw międzynarodowych w kraju goszczącym w warunkach istnienia niedoskonałości na lokalnych rynkach produkcji*, Bank i Kredyt, kwiecień 2003, cyt. za Kłysik-Uryszek.

¹⁹ A. Kłysik-Uryszek, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w gospodarce regionu. Teoria i praktyka*, CeDeWu, Warszawa 2010.

długim, mamy do czynienia z ich wtórnymi efektami. Dla przykładu, nawiązanie przez inwestorów bezpośrednich współpracy z przedsiębiorstwami krajowymi może prowadzić do kumulacji pozytywnych efektów ilościowych BIZ przy założeniu, że przedsiębiorstwa te reprezentują odpowiednio wysoki poziom technologiczny i organizacyjny. Dzięki temu transfer wiedzy i technologii (*spillover*), stanowiących istotne źródła przewagi konkurencyjnej inwestora bezpośredniego, może uruchomić mechanizmy mnożnikowe prowadzące do wzrostu wydajności czynników produkcji w przedsiębiorstwach rodzimych. Ponadto, wykorzystanie przez inwestora bezpośredniego przewagi organizacyjnej może przynieść rezultat w postaci efektu demonstracji. Polega on na przyjmowaniu przez przedsiębiorstwa rodzime rozwiązań menedżerskich stosowanych przez filie firm zagranicznych²⁰.

**WPLYW BIZ NA POLSKI RYNEK PRACY W WARUNKACH
MIĘDZYNARODOWEGO KRYZYSU FINANSOWEGO – PRAKTYKA
PODMIOTÓW Z UDZIAŁEM KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO
W OBSZARZE ZATRUDNIENIA.**

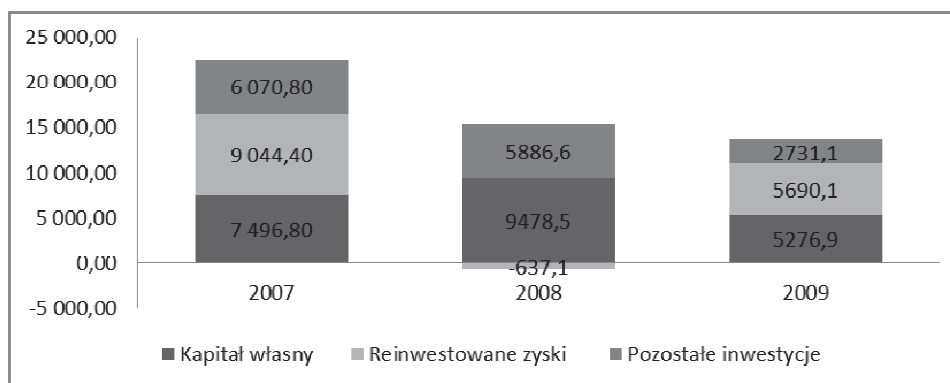
Rok 2008, w którym nastąpiła eskalacja międzynarodowego kryzysu finansowego w państwach europejskich, przyniósł blisko 35-procentowy spadek wartości strumienia napływu BIZ do Polski. Według danych NBP, w badanym roku napływ BIZ osiągnął wielkość 14728 mln USD, o niemal 8 mld USD mniej niż w rekordowym pod tym względem 2007 roku (Wykres 2). Spadek ten uwarunkowany był w głównej mierze wypłatą spółkom-matkom zysków wypracowanych przez spółki-córki w miejsce ich reinwestowania, bowiem napływ inwestycji w postaci kapitału własnego uległ *de facto* ponad 26-procentowemu wzrostowi. Awersja do inwestowania zysków spółek-córek uległa zniwelowaniu już w 2009 roku, wskutek czego nastąpiło wyhamowanie spadku wartości napływu do Polski inwestycji bezpośrednich: strumień napływu BIZ w 2009 roku był niższy od tego z roku poprzedniego jedynie o 7% (por. Wykres 2).²¹

Mimo znacznego spadku wartości napływu BIZ w 2008 roku, Polska, jako kraj lokaty inwestycji bezpośrednich, zachowała pozycję vice-lidera wśród nowych państw członkowskich UE, dystansując pod tym względem konkurujące z nią Czechy i Słowację (Wykres 3). Poza Cyprem, tendencja spadkowa utrzymała się w tej grupie państw również w 2009 roku. W sposób szczególny

²⁰ J. Witkowska, *Wpływ swobody przepływu kapitału na polski rynek pracy*, IPPiS, Opracowania PCZ, Zeszyt 3, Warszawa 2001; Por. UNCTAD, *World Investment Report 1994*; A. Kłysik-Uryszek, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne...*, *op. cit.*

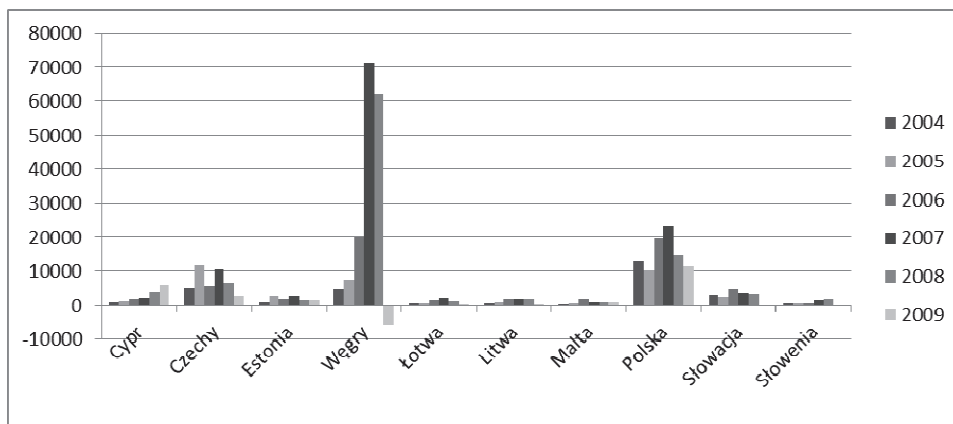
²¹ *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2009 roku*, NBP, Warszawa 2010.

dotknęła ona Węgry – dotychczasowego lidera grupy wśród państw przyjmujących BIZ, w konsekwencji czego Polska wysunęła się pod tym względem na prowadzenie. Warto zwrócić uwagę, iż wraz z rekordowym napływem BIZ, w 2007 roku nastąpił w Polsce systematyczny spadek stopy bezrobocia. Uległ on zahamowaniu dopiero jesienią 2008, w przeddzień apogeum kryzysu finansowego (Wykres 4).

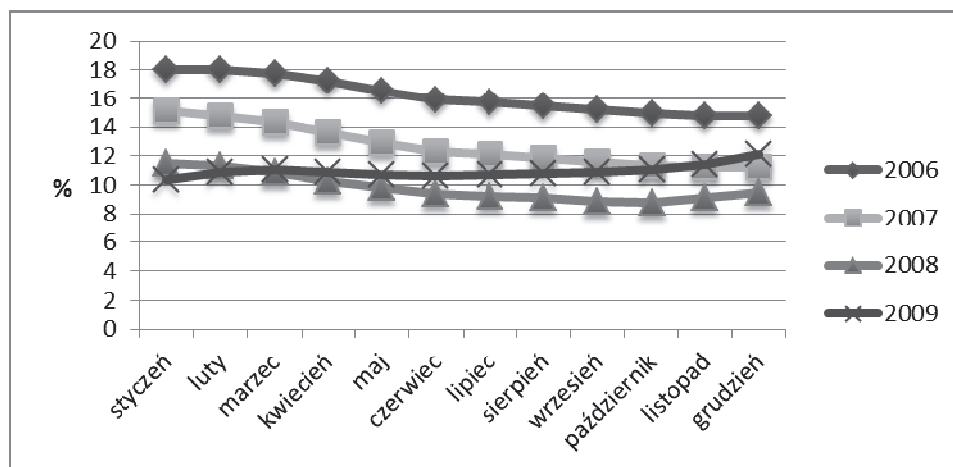
Wykres 2. Napływ netto kapitału zagranicznego do Polski w latach 2007–2009 (mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2007 roku, w 2008 roku oraz w 2009 roku*, NBP.

Wykres 3. Napiływ BIZ do wybranych nowych państw członkowskich UE w latach 2004–2009 (mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UNCTAD,
 URL: <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> (data pobrania: 28.05.2011)

Wykres 4. Miesięczna stopa bezrobocia w Polsce w latach 2006–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Stopa bezrobocia w latach 1990–2011*, GUS,
 URL: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_677_PLK_HTML.htm

Uwarunkowany kryzysem spadek strumienia napływu do Polski inwestycji bezpośrednich nie przełożył się na pogorszenie sytuacji na rynku pracy w 2008 roku, w którego czwartym kwartale nastąpił ponad dwudziestoprocentowy wzrost liczby zatrudnionych w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego. Ponadto, w stosunku do IV kwartału 2007 o 1 p. p. wzrosła liczba aktywnych zawodowo²². Negatywny wpływ aberracji gospodarki światowej na polski rynek pracy pozwala uchwycić dopiero porównanie danych z lat 2008–2009. W IV kwartale 2009 roku liczba bezrobotnych wyniosła 1,5 miliona osób – o 317 tysięcy więcej niż w tym samym kwartale roku poprzedniego²³.

W 2008 roku funkcjonowały w Polsce 21 092 podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, wśród których 1174 zatrudniały powyżej 250 pracowników. Mimo trudnień związanych z kryzysem międzynarodowym, wzrost liczby przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w 2008 roku osiągnął poziom 13,9% – ponad czterokrotnie wyższy od odnotowanego w roku poprzednim, kiedy to liczba podmiotów należących do omawianej grupy wzrosła o ok. 3%: od 18 015 do 18 515²⁴. W 2009 roku zbiorowość podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego wzrosła o kolejne 5,1% i osiągnęła poziom 22 176 jednostek²⁵. Warto zaznaczyć, iż wzrost liczby podmiotów zatrudniających powyżej 250 pracowników był w 2008 roku niższy niż rok wcześniej (2007 – 10%, 2008 – 6%). Fakt ten zdaje się potwierdzać tezę o wzmożonej ostrożności inwestorów zagranicznych w przeprowadzaniu inwestycji na wielką skalę w okresie utrudnionego dostępu do kredytu.²⁶ W 2009 roku struktura wielkości przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym nie uległa istotnym zmianom w porównaniu z rokiem poprzednim: 83,1% podmiotów stanowiły jednostki zatrudniające do 49 pracowników i 5,1% – przedsiębiorstwa powyżej 250 osób. Zwraca uwagę fakt, iż powstałe w 2009 roku 1172 podmioty zadeklarowały kapitał zagraniczny w kwocie blisko 1200 mln zł – dwukrotnie wyższej niż nowopowstałe przedsiębiorstwa w 2008 roku. W grupie tej 984 podmioty, tj. 25,5% mniej niż w roku poprzednim, stanowiły inwestycje typu *greenfield* szczególnie pożądane z punktu widzenia kreacji wakatów.²⁷ Choć w badanym okresie wystąpiło osłabienie dynamiki wzrostu wartości kapitału podstawowego w grupie przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, zaznaczyć należy, że spadek ów dotyczy w głównej mierze kapitału pochodzącego z Polski. O ile w 2008 roku łączna wartość polskiego kapitału w tych przedsiębiorstwach

²² *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa 2009.

²³ *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2009*, GUS, Warszawa 2010.

²⁴ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 r.*, GUS, 2009.

²⁵ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

²⁶ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 r.*, GUS, 2009.

²⁷ Wśród powstałych w 2008 roku 1588 przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, 1320 miało charakter inwestycji typu *greenfield*.

wzrosła w stosunku do poprzedniego roku o ponad 22%, o tyle rok później wzrost ten wyniósł jedynie nieco ponad 3%. Wartość kapitału zagranicznego wzrosła natomiast w analogicznych okresach o odpowiednio 11% i 5,8%.²⁸ Z punktu widzenia teorii wpływu BIZ na rynek pracy, zjawisko substytucji kapitału pochodzącego z kraju przyjmującego za pomocą kapitału zagranicznego uznać można za korzystne, przede wszystkim z uwagi na fakt, iż inwestorzy bezpośredni nie utrudniają krajowym przedsiębiorcom dostępu do kapitału i, co za tym idzie, nie przyczyniają się do osłabienia dynamiki zatrudnienia w podmiotach pochodzących z kraju-adresata inwestycji.

Tabela 1.

**Kapitał podstawowy podmiotów z kapitałem zagranicznym w Polsce
w latach 2007–2009 (w mln zł)**

Wyszczególnienie	2007	2008	2009
Kapitał podstawowy ogółem	153243,8	170997,1	179877,8
Kapitał krajowy	17436,1	21313,1	21954,1
Kapitał zagraniczny	131856,9	145996,9	153577,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

Liczba pracujących w przedsiębiorstwach objętych niniejszą analizą rosła nieprzerwanie od 2003, by w 2008 roku osiągnąć liczbę 1 531 668 pracowników – o 5,4% więcej niż rok wcześniej. Wzrost liczby miejsc pracy w grupie podmiotów liczących 250 i więcej pracowników był najniższy i wyniósł 4%, podczas gdy w 2007 roku kształtował się na poziomie 13%. *De facto* osłabieniu uległa dynamika wzrostu zatrudnienia w całej badanej grupie przedsiębiorstw: w 2007 roku liczba pracujących wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o ok. 11%²⁹. W 2009 roku zatrudnienie w badanej grupie przedsiębiorstw wyniosło 1460,7 tysięcy pracowników, tj. o 4,6% mniej w stosunku do roku poprzedniego. Racjonalizacja zatrudnienia objęła przede wszystkim przedsiębiorstwa powyżej 249 pracowników – wśród tych podmiotów liczba wakatów spadła względem 2008 roku o 6,2%³⁰.

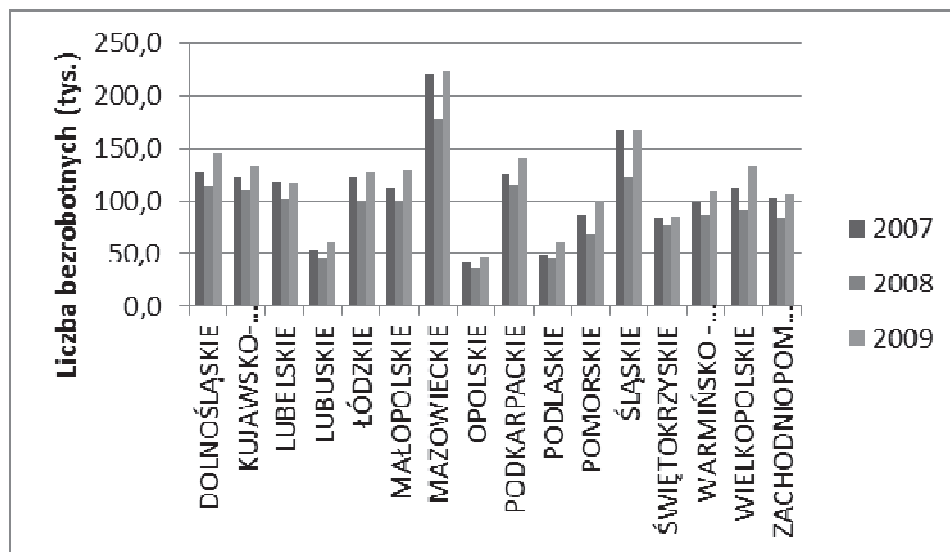
Mimo zmniejszonego zainteresowania Polską wśród inwestorów bezpośrednich, w 2008 roku wszystkie województwa, a w szczególności

²⁸ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

²⁹ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 r.*, GUS, 2009.

³⁰ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

mazowieckie i śląskie, odnotowały spadek liczby bezrobotnych. Niestety już w kolejnym roku w skali całego kraju nastąpił gwałtowny wzrost liczby osób pozostających bez pracy (Wykres 5). Negatywne skutki globalnego kryzysu znalazły zatem wyraźne odzwierciedlenie w sytuacji na rynku pracy Polski z opóźnieniem.

Wykres 5. Bezrobotni według województw w latach 2007–2009
(stan na koniec grudnia)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Bezrobotni oraz stopa bezrobocia według województw, podregionów i powiatów 2007, 2008, 2009*, GUS; URL: http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1487_PLK_HTML.htm

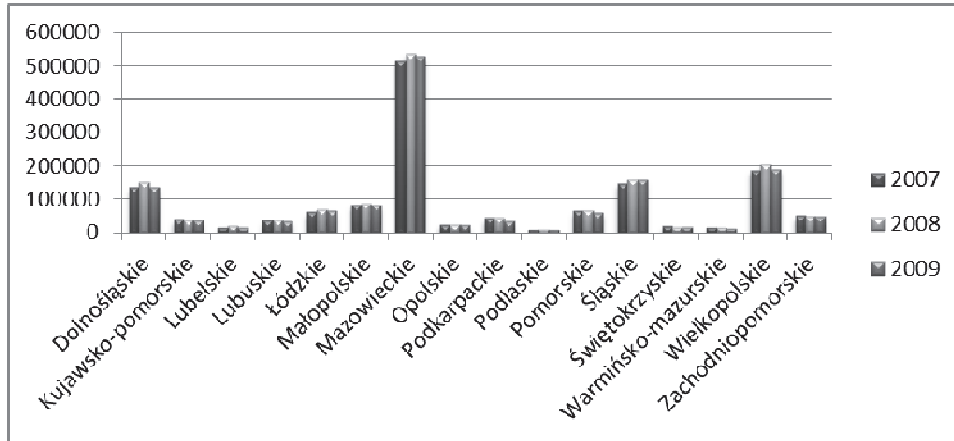
W 2008 roku największy procentowy wzrost liczby przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w stosunku do roku poprzedniego odnotowały województwa mazowieckie i wielkopolskie (po 29%) oraz warmińsko-mazurskie (18%). W Łódzkiem wyniósł on 7%, sytuując województwo na siódmej pozycji. Lubuskie, jako jedyne, odnotowało w badanym okresie nieznaczny, 2-procentowy spadek liczby przedsiębiorstw analizowanej grupy. Liderem pod względem wzrostu zatrudnienia w podmiotach z kapitałem zagranicznym było lubelskie, gdzie wzrost ten osiągnął poziom 40% w stosunku do roku 2007. Łódzkie, wraz z dolnośląskim i wielkopolskim uplasowało się pod tym względem na drugim miejscu z wynikiem 10%. Pomimo wzrostu liczby podmiotów, województwa opolskie, zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie oraz świętokrzyskie odnotowały spadek

zatrudnienia w tej grupie przedsiębiorstw. W ostatnim z wymienionych województw osiągnął on poziom 8%³¹. W 2009 roku 14 województw odnotowało wzrost liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Największy był on w województwach małopolskim i świętokrzyskim (odpowiednio 10,4% i 7,9%), a w trzech kolejnych województwach: mazowieckim, śląskim oraz warmińsko-mazurskim, przekroczył poziom 6%. Tylko województwa lubelskie i lubuskie odnotowały nieznaczny spadek liczby przedsiębiorstw z omawianej grupy, wynoszący odpowiednio 3,3% i 1,4%. Mimo to we wszystkich województwach, z wyjątkiem śląskiego i świętokrzyskiego, odnotowano w badanym roku spadek zatrudnienia w analizowanych podmiotach. Szczególnie niepokojąca wydaje się sytuacja w Lubelskiem, gdzie zatrudnienie spadło w stosunku do 2008 roku o bez mała 23%, mimo ponad 40-procentowego wzrostu w roku poprzednim. Racjonalizacja zatrudnienia najbardziej dotknęła województwa podkarpackiego (23-procentowy spadek), jak również Podlasia i Pomorza, gdzie liczba miejsc pracy w podmiotach badanej grupy spadła o odpowiednio 12 i 11,5%.³² Fakt ten wskazuje na niestabilność miejsc pracy tworzonych w związku z realizacją inwestycji bezpośrednich. Jest to niepokojące zjawisko, szczególnie iż województwo podkarpackie należy do jednych z bardziej dotkniętych problemem bezrobocia. Z kolei przodujące pod względem udziału bezrobotnych w zasobach siły roboczej województwo warmińsko-mazurskie doświadczyło jedynie niewielkiego, 8-procentowego spadku liczby wakatów w omawianej grupie podmiotów. Podobnie kształtowała się sytuacja w województwach zachodniopomorskim (spadek o 6,5%) oraz kujawsko-pomorskim (spadek o 3%) – obu borykających się z problemem relatywnie wysokiej stopy bezrobocia.³³ Fakt ten skłania do konkluzji, iż cięcia wakatów w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego w sytuacji aberracji ekonomicznych nie jest zjawiskiem powszechnym, jego skala jest zróżnicowana i uwarunkowana polityką proinwestycyjną poszczególnych regionów Polski. Wybrane województwa, w sposób szczególny dotknięte problemem bezrobocia, doświadczyły jedynie niewielkiego spadku zatrudnienia w przedsiębiorstwach bezpośredniego inwestowania, co świadczyć może o ich skuteczności w kreacji miejsc pracy przy pomocy BIZ. Na uwagę zasługuje fakt, iż w stosunku do roku 2008, w 2009 spadła liczba pracujących w sektorze przedsiębiorstw ogółem. Spadek ten wyniósł blisko 2%.

³¹ *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2008*, GUS, Warszawa 2009.

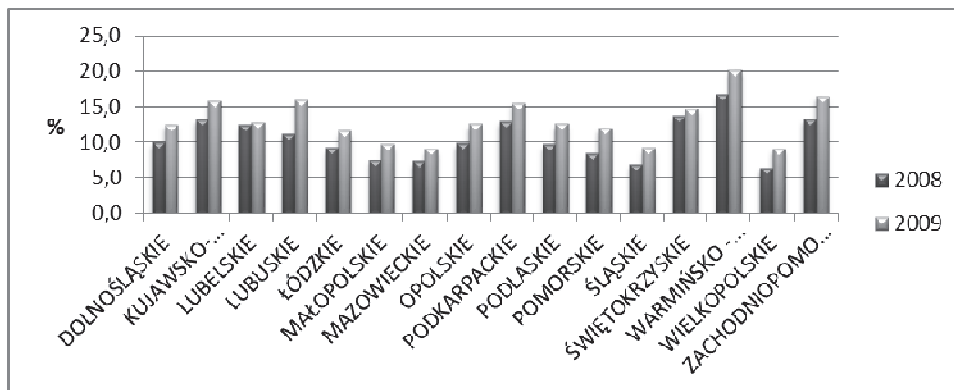
³² *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

³³ *Ibidem*.

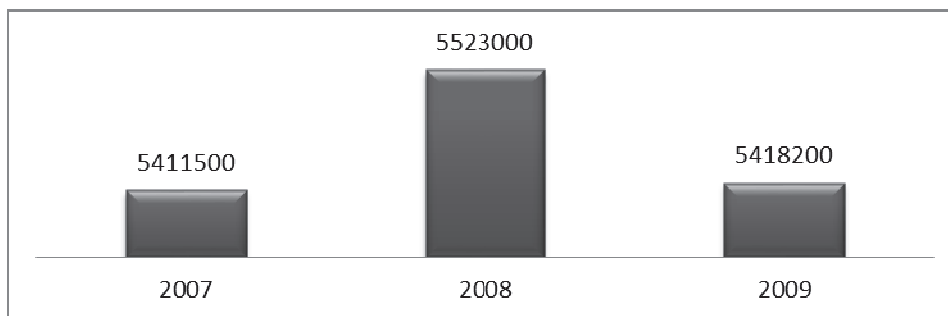
Wykres 6. Liczba pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce w latach 2007–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007, 2008 i 2009 roku*, GUS, 2008, 2009, 2010.

Wykres 7. Stopa bezrobocia w Polsce według województw w latach 2008–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Bezrobotni oraz stopa bezrobocia według województw, podregionów i powiatów 2008 oraz 2009*, GUS.

Wykres 8. Liczba pracujących w gospodarce narodowej w sektorze przedsiębiorstw w latach 2007–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2007 r., w 2008 r. oraz w 2009 r.*, GUS, 2008, 2010

Wśród nowopowstałych przedsiębiorstw 33% stanowiły firmy z branży obsługi nieruchomości i firm, jedną czwartą – podmioty zajmujące się handlem i usługami, z kolei firmy działające w obszarze przemysłu i budownictwa stanowią odpowiednio 22% i 7% jednostek należących do omawianej grupy. W porównaniu z rokiem poprzednim zauważalnie spadł udział w ogólnej liczbie nowopowstałych przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym podmiotów z branży budownictwa (z 10% do 7%) oraz obsługi nieruchomości i firm (z 38% do 33%). Zjawisko to wytłumaczyć można z jednej strony postępującą w badanym okresie, wspomnianą wyżej destabilizacją rynków nieruchomości, z drugiej zaś przyjętą przez przedsiębiorstwa krajowe i zagraniczne polityką racjonalizacji kosztów, i w konsekwencji, ograniczaniem wydatków na usługi firm zewnętrznych. W 2009 roku utrzymała się tendencja wzrostu udziału przedsiębiorstw przemysłowych oraz działających w obszarze handlu i napraw w ogólnej liczbie nowopowstałych podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Z punktu widzenia kreacji miejsc pracy, orientacja inwestorów bezpośrednich na działalność w przemyśle jest niewątpliwie zjawiskiem korzystnym. Z kolei jedynie 5% przedsiębiorstw powstałych w 2009 roku działało w obszarze obsługi nieruchomości i firm, co świadczyć może o utrzymującej się w tym roku tendencji do racjonalizacji kosztów np. na drodze rezygnacji z *outsourcingu* wybranych procesów.³⁴

³⁴ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007 r.*, GUS, 2008; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 r.*, GUS, 2009; *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

Tabela 2.

**Struktura podmiotów z kapitałem zagranicznym
według PKD w latach 2007–2008**

	Podmioty nowopowstałe	Greenfield	Przemysł	Budownictwo	Handel i naprawy	Obsługa nieruchomości i firm
2007	1758	1537	343	171	355	675
udział %	—	87%	20%	10%	20%	38%
2008	1588	1320	344	111	391	528
udział %	—	83%	22%	7%	25%	33%
2009	1172	984	265	117	369	56
udział %		84%	23%	10%	31%	5%

Źródło: *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007, 2008 i 2009 r.*, GUS, 2008, 2009 i 2010.

Według danych GUS liczba osób zatrudnionych w podmiotach z kapitałem zagranicznym wyniosła w 2008 roku 1 531 668, tj. nieco ponad 5% więcej niż w roku poprzednim. Tym samym w badanym roku pracownicy tej grupy przedsiębiorstw stanowili ponad 18,5% zatrudnionych w gospodarce narodowej oraz blisko 28% pracowników sektora przedsiębiorstw³⁵. Rok później przedsiębiorstwa badanej grupy zatrudniały 1 460 650 pracowników, co stanowiło 18% z 8 213 200 zatrudnionych w gospodarce narodowej³⁶ i 27% z 5 418 200 pracowników sektora przedsiębiorstw. Płyńie stąd wniosek, iż nawet w warunkach eskalacji globalnego kryzysu gospodarczego i związanymi z nią: wzrostem awersji do inwestycji oraz racjonalizacją kosztów, przedsiębiorstwa analizowanej grupy nie straciły na znaczeniu jako pracodawcy. Szczególnie trudną do przecenienia rolę kreatorów miejsc pracy odegrały podmioty bezpośredniego inwestowania w 2009 roku w branży telekomunikacyjnej, zatrudniając ponad 55,4% pracujących w niej osób, oraz w handlu i przemyśle (odpowiednio 30% i 29,4%). W podmioty z udziałem kapitału zagranicznego funkcjonowała również w badanym roku blisko jedna czwarta wakatów w obszarze działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej.

³⁵ Udział zatrudnionych w podmiotach z kapitałem zagranicznym w ogólnym zatrudnieniu oraz w zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw obliczony został na podstawie danych GUS za IV kwartał 2008 roku.

³⁶ Stan na koniec IV kwartału 2009 roku.

Tabela 3.**Pracujący w gospodarce narodowej oraz w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego według sekcji PKD w 2009 roku**

Sekcja PKD	W gospodarce narodowej	W podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego	Udział % pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego
Ogółem	8213200	1460650	17,8%
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	84900	6512	7,7%
Przemysł	2467400	724334	29,4%
Budownictwo	462100	55110	11,9%
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	1124300	337621	30,0%
Transport, gospodarka magazynowa	475700	56590	11,9%
Zakwaterowanie i gastronomia	124200	26128	21,0%
Informacja i komunikacja	160800	89114	55,4%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	276000	29264	10,6%
Obsługa rynku nieruchomości	112900	6824	6,0%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	214200	52791	24,6%
Administrowanie i działalność wspierająca	292700	52687	18,0%
Edukacja	1033500	1893	0,2%
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	632900	10604	1,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2009 r.*, GUS, 2010 oraz *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.

PODSUMOWANIE

Wskutek utrudnionego dostępu do kredytu i wzrostu ostrożności w realizacji projektów inwestycyjnych, międzynarodowy kryzys finansowy przyniósł spadek przepływów kapitałowych w formie BIZ w skali globalnej. Mimo nasilającej się recesji w 2008 roku w Polsce nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego i był on czterokrotnie wyższy niż w latach 2006–2007. Spadek dynamiki wzrostu liczby podmiotów z kapitałem zagranicznym zanotowano w badanym roku jedynie w grupie przedsiębiorstw zatrudniających 250 i więcej pracowników. W analizowanej grupie podmiotów w 2008 roku utrzymała się trwająca od pięciu lat tendencja wzrostu liczby wakatów, przy czym jego tempo spadło stosunku do 2007 roku o 6 p. p. Mimo wzrostu liczby podmiotów z kapitałem zagranicznym województwa opolskie, zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie oraz świętokrzyskie odnotowały w badanym roku spadek zatrudnienia w tej grupie przedsiębiorstw. Dopiero kolejny, 2009 rok przyniósł spadek zatrudnienia w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego aż w 14 z 16 województw. Jego nasilenie cechowało się dużym zróżnicowaniem: w województwie podkarpackim liczba wakatów w badanej grupie przedsiębiorstw spadła o 23%, ale w kujawsko-pomorskim jedynie o 3%. Fakt ten wskazuje na wystąpienie racjonalizacji zatrudnienia w warunkach postępującego kryzysu, co świadczyć może o niestabilności miejsc pracy tworzonych w związku z realizacją inwestycji bezpośrednich. Warto jednak zaznaczyć, iż spadek liczby wakatów nie dotknął wszystkich województw w jednakowym stopniu. Miejsca pracy w analizowanej grupie podmiotów utrzymały się np. w województwie warmińsko-mazurskim, regionie o najwyższej w Polsce stopie bezrobocia. Płyne stąd wniosek, że stabilność wakatów tworzonych przez przedsiębiorstwa bezpośredniego inwestowania może być uwarunkowana polityką władz samorządowych względem inwestorów. Warto podkreślić, że w warunkach utrudnionego dostępu do kapitału wzrósł udział kapitału pochodzącego z zagranicy w kapitale podstawowym tej grupy przedsiębiorstw. W świetle teorii wpływu BIZ na rynek pracy kraju przyjmującego inwestycje, praktyka polegająca na substytucji kapitału krajowego zagranicznym wydaje się korzystna z punktu widzenia rodzimych przedsiębiorców, którzy otrzymują dzięki temu łatwiejszy dostęp do kapitału krajowego. Biorąc pod uwagę relację liczby zatrudnionych w badanej grupie przedsiębiorstw do liczby wakatów w całej gospodarce narodowej w przemyśle, handlu, działalności profesjonalnej i naukowej oraz obszarze związanym z informacją i komunikacją, trudno przecenić rolę podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego jako pracodawców. W gestii władz samorządowych leży zatem optymalizacja wykorzystania szerokiego spektrum rozwiązań w kooperacji z inwestorami

bezpośrednimi, by stworzyć warunki powstawania stabilnych miejsc pracy o jak najwyższej wartości dodanej.

LITERATURA

Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2008, GUS, Warszawa 2009.

Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2009, GUS, Warszawa 2010.

Are All the Sacred Cows Dead? Implications of the Financial Crisis for Macro and Financial Policies, World Bank, Policy Research Working Paper, 2009 (URL: www.worldbank.com)

Balcerzak A. P., *Polski rynek pracy w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2009.

Bezrobocie rejestrowane. I–IV kwartał 2010 r., GUS, Warszawa 2011.

Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów – styczeń–grudzień 2009, GUS.

Bezrobotni oraz stopa bezrobocia wg województw, podregionów i powiatów – styczeń–grudzień 2008, GUS.

Bochenek P., *Problem bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych w świetle wybranych teorii przeinwestowania*, Finansowy Kwartalnik Internetowy „e-Finanse”, vol. 7, nr 1, 2011.

Cieślik A., *Skutki działalności przedsiębiorstw międzynarodowych w kraju goszczącym w warunkach istnienia niedoskonałości na lokalnych rynkach produkcji*, Bank i Kredyt, kwiecień 2003.

Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2007 r., GUS, 2008.

Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2008 r., GUS, 2009.

Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009 r., GUS, Warszawa 2010.

Eurostat

Hull J. C., *Options, futures, and other derivatives*, Prentice Hall, 1997.

- Kołodko G.**, *Neoliberalizm i światowy kryzys gospodarczy*, „Ekonomista”, nr I, 2010.
- Madura J.**, *Financial markets and institutions*, South–Western College Publishing, cop. 2001.
- Migracja kapitału w globalnej gospodarce*, **Szablewski A. (red.)**, Difin, Warszawa 2009.
- Orłowski W. M.**, *Świat, który oszalał czyli Poradnik na ciekawe czasy*, Agora 2008.
- Polska wobec światowego kryzysu gospodarczego*, NBP, 2009.
- Raport o stabilności system finansowego grudzień 2009 r.*, NBP, Warszawa 2009.
- Rosati D.**, *Przyczyny i mechanizmy kryzysu finansowego w USA*, „Ekonomista”, nr 3, 2009.
- UNCTAD, World Investment Report 1994.
- UNCTAD, World Investment Report 2009.
- Witkowska J.**, *Wpływ swobody przepływu kapitału na polski rynek pracy*, IPPiS, Opracowania PCZ, Zeszyt 3, Warszawa 2001.
- Wysokińska Z., Witkowska J.**, *Handel i inwestycje zagraniczne a zrównoważony rozwój*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010.
- Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2007 roku*, NBP, Warszawa 2009.
- Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2008 roku*, NBP, Warszawa 2010.
- Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2009 roku*, NBP, Warszawa 2010.
- Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2007 r.*, GUS, 2007.
- Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2008 r.*, GUS, 2008.
- Żyżyński J.**, *Neoliberalizm jako strukturalna przyczyna kryzysu a poszukiwanie dróg naprawy*, „Ekonomista”, nr 2, 2009.

Katarzyna Madaj

**THE INFLUENCE OF THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS
ON EMPLOYMENT IN TNCs IN POLAND**

Abstract

The experience of credit crunch and its far-reaching consequences have cast a shadow on foreign direct investment, which is considered one of the key solutions to the problem of unemployment. Along with falling international FDI flows, 2008 saw a decrease in importance of highly-developed countries as recipients of FDI. This paper analyses the stability of vacancies created by transnational corporations in Poland, aiming to assess whether policies focused on attracting FDI prove fruitful in times of economic volatility, cutting costs and axing jobs. And if so, then which regions of Poland succeed in retaining vacancies while others do not manage to compete against the emerging markets? The findings presented in the article might thus support or, alternatively, undermine policies of attracting FDI at the cost of losing incomes from tax and disadvantaging local entrepreneurs in their efforts to acquire highly-qualified labour.